

Högsta domstolen
Box 2066
103 12 Stockholm

NAM ./ riksåklagaren m.fl. ang. mord m.m.

(Svea hovrätts dom den 20 december 2021 i mål B 1459-21)

Högsta domstolen har förelagt mig att ge in ett yttrande över NAM:s överklagande. Jag vill anföra följande.

Min inställning

Jag bestrider ändring av hovrättens dom. Jag ser inte att det finns något skäl att meddela prövningstillstånd med anledning av överklagandet.

Bakgrund

NAM åtalades för att han den 6 februari 2020 vid Sollentuna busstorg i Sollentuna kommun uppsåtligen dödat målsäganden genom att skjuta honom i bröstet och ryggen.

Tingsrätten dömde honom för mord (m.m.) till fängelse på livstid. Hovrätten fastställde tingsrättens dom. En ledamot i hovrätten var skiljaktig och ville ogilla åtalet.

Överklagandet

NAM har yrkat att Högsta domstolen ska frikänna honom från ansvar för mord och grovt vapenbrott samt att samtliga skadeståndsanspråk ska ogillas. Under alla omständigheter har han yrkat att Högsta domstolen ska döma ut ett lindrigare straff. Som grund för yrkandet i skuldfrågan har han anfört att hovrätten har gjort en felaktig bedömning av styrkan i den av åklagaren åberopade bevisningen och att det finns utrymme för rimligt tvivel om hans skuld.

Som skäl för prövningstillstånd har NAM hänvisat till vad riksåklagaren har anfört i ett tidigare överklagande om behovet av klargörande om vilka krav som kan ställas på indiciebevisning för att denna ska vara tillräcklig för en fällande dom och vilka riktlinjer som ska gälla vid bevisvärderingen i dessa mål (Högsta domstolens mål B 5952-21). NAM har gjort gällande att Högsta domstolen bör meddela prövningstillstånd i det nu överklagade målet för att minimera risken att prövningen i det mål som Högsta domstolen redan meddelat prövningstillstånd beträffande får en begränsad betydelse utanför det aktuella målet. Genom att pröva två ”synnerligen liknande mål med endast mindre skillnader beträffande den av åklagaren åberopade bevisningen till stöd för åtalet” kan Högsta domstolen enligt vad som anförs i överklagandet på ett tydligare och än mer nyanserat sätt resonera kring gränserna för när indiciebevisningen är tillräcklig för en fällande dom.

Eftersom såväl den åtalade gärningen som bevisläget till stöd för åtalet i det nu överklagade målet och i det som Högsta domstolen nyligen meddelat prövningstillstånd gällande enligt NAM är synnerligen lika görs det gällande att prövningstillstånd i vart fall bör meddelas av rättviseskäl med stöd av 54 kap. 10 § andra stycket rättegångsbalken.

Grunden för min inställning i frågan om prövningstillstånd

Det finns inte något skäl för prejudikatdispens

Enligt 54 kap. 10 § första stycket 1 rättegångsbalken får prövningstillstånd meddelas om det är av vikt för ledning av rättstillämpningen att överklagandet prövas av Högsta domstolen (prejudikatdispens). För att bevilja prövning enligt denna punkt krävs alltså att ett avgörande av Högsta domstolen blir av generell betydelse för bedömningen av framtida mål som innehåller liknande frågeställningar. Den enskildes intresse av att få till stånd en prövning i Högsta domstolen kan inte föranleda prövningstillstånd på denna grund.

Jag delar försvarets uppfattning att omständigheterna i det nu överklagade målet och mål B 5952-21 är likartade. Det rör sig i båda målen om en skjutning på dagtid som utförts snabbt av en ensam gärningsperson inför personer ur allmänheten. Det finns i båda målen omständigheter som talar för att mordet kan vara en uppgörelse i kriminella miljöer. I inget av fallen finns ett utpekande från ögonvittnen av den tilltalade som gärningspersonen, men mordet har i båda fallen dokumenterats på övervakningsfilm. I båda fallen saknas mordvapnet men den tilltalades DNA har påträffats på hylsor som beslagtagits på brottsplatsen. I båda fallen visar utredningen att de tilltalade har haft faktisk möjlighet att utföra mordet.

Att de båda målen är så likartade stöder den argumentation jag förde i överklagandet i mål B 5952-21 om att omständigheterna i det målet är representativa. Det mål jag överklagat och som Högsta domstolen ska pröva ger goda förutsättningar för ett avgörande av generell betydelse för bedömningen av framtida mål som innehåller liknande frågeställningar.

Jag uppfattar inte någon omständighet i det nu överklagade målet som innebär att en prövning av båda målen skulle leda till att Högsta domstolen skulle kunna göra vägledande uttalanden med en större räckvidd än som är möjligt vid prövning av det redan uppsläppta målet.

Min bedömning är därför att det saknas skäl för prejudikatdispens med anledning av överklagandet.

Målet är mindre lämpligt för att pröva den prejudikatintressanta frågan

Bevisvärderingen i det nu överklagade målet förutsätter ställningstaganden om huruvida vissa bevismedel i sig själva är rättvisande. Det gäller bl.a. bevismedlen LCN-DNA i förhållande till ”vanligt DNA”, analysen av uppgifterna i hälsoappen med utgångspunkt från vissa tider och genomsnittshastigheter samt övervakningsfilmens innehåll, vilka samtliga har ifrågasatts i det avseendet. Att bevisvärderingen i det här målet innehåller sådana moment innebär att målet är mindre renodlat i förhållande till den prejudikatintressanta frågan än det mål som Högsta domstolen ska pröva. Bevisningen som lagts fram i det redan uppläppta målet utgör vidare, till skillnad från det nu överklagade målet, i alla delar exempel på sådan bevisning som vanligtvis läggs fram till stöd för åtalen i dessa fall. Det uppläppta målet är därför ett mer renodlat typfall. Mot denna bakgrund är förutsättningarna för ett bra prejudikat sämre med det nu överklagade målet och målet mindre lämpligt för att pröva den prejudikatintressanta frågan.

Rättviseskäl motiverar inte prövningstillstånd

Om prövningstillstånd fordras i två eller flera likartade mål och Högsta domstolen meddelar prövningstillstånd i ett av dem, får prövningstillstånd enligt 54 kap. 10 § andra stycket rättegångsbalken meddelas även i övriga mål. Prövningstillstånd får alltså meddelas i ett likartat mål som Högsta domstolen redan meddelat prövningstillstånd beträffande, trots att det aktuella prejudikatintresset kan antas bli tillgodosett genom prövningen av det första målet. Innebörden av bestämmelsen är att prövningstillstånd får meddelas av rättviseskäl. Bestämmelsen är fakultativ.

I ett fall då flera likartade mål samtidigt fullföljs till Högsta domstolen men prejudikatintresset endast motiverar att ett av målen ges dispens har starka rättvisekrav ansetts tala för att, om prejudikatdispensen leder till en ändring, samtliga avgöranden kan ändras av Högsta domstolen (prop. 1971:45 s. 92).

Mot bakgrund av de rättviseskäl som motiverar bestämmelsen har den ansetts böra tillämpas så att från början endast ett av målen dispenserar och att efter dess avgörande prövningstillstånd meddelas i övriga endast i den mån det fordras för att målen ska få samma utgång. Dispens bör då kunna meddelas i åtminstone de allra flesta fall, i vilka hovrättsdomen anses ge uttryck åt en felaktig eller olämplig rättstillämpning. (Lars Welamson och Johan Munck, *Rättegång VI*, JUNO Version 5, s. 148 f.)

I *NJA 2016 s. 262* uttalade Högsta domstolen följande om tillämpningen av bestämmelsen.

(...) Bestämmelsen motiveras av att starka rättviseskäl talar för att det bör vara möjligt att, om HD:s prövning av det eller de mål som har fått prövningstillstånd leder till ändring av hovrätts dom, åstadkomma motsvarande ändring av utgången i de övriga målen.

HD har brukat tillämpa 54 kap. 10 § andra stycket så, att det är en förutsättning för prövningstillstånd att överklagandet har skett innan domstolen har meddelat dom i det eller de mål i vilka det först meddelades prövningstillstånd. Däremot har domstolen ansett att det inte krävs att överklagandet har skett innan beslutet om prövningstillstånd meddelades i det eller de målen. Det saknas skäl att avvika från denna praxis.

Överklagandet i det nu aktuella målet gjordes i december 2015. Då hade HD redan meddelat prövningstillstånd i mål B 4653-15, som gällde påföljd för mord. Dom i det målet meddelades den 3 februari 2016. Med hänsyn till utgången av mål B 4653-15 bör prövningstillstånd meddelas med stöd av 54 kap. 10 § andra stycket RB. Prövningstillståndet ska begränsas till frågan om påföljd.

Prövningstillstånd med hänvisning till rättviseskäl kan endast meddelas om det fordras för att de båda målen ska få samma utgång. Det betyder, obeaktat mina synpunkter i övrigt, att prövningstillstånd på grund av rättviseskäl inte kan meddelas förrän det redan uppläppta målet har avgjorts av Högsta domstolen.

Prejudikatfrågan i det nu överklagade och det tidigare uppläppta målet gäller bevisvärdering. Det är alltså inte frågan om att avgöra hur ett visst rekvisit ska tillämpas. De rättviseskäl som motiverar bestämmelsen om extraordinära skäl för prövningstillstånd gör sig inte tydligt gällande i dessa fall då själva utgången kommer att avgöras genom en prövning av allt som förekommit i det enskilda målet. Min uppfattning är att rättviseskäl inte motiverar prövningstillstånd i det här fallet. Det gäller oavsett vilken utgång Högsta domstolens prejudikatdispens i det redan uppläppta målet leder till.

Bevisuppgift och handläggning

Jag ber om att få återkomma med bevisuppgift och synpunkter på målets fortsatta handläggning för det fall Högsta domstolen skulle meddela prövningstillstånd i målet.

Petra Lundh

Eva Bloch

Kopia till
Norrorts åklagarkammare (AM-19006-20).
Kammaråklagare Martin Westling.
Utvecklingscentrum.